

Ministry of health
of the Republic
of Uzbekistan

Toshkent Medical
Academy

Korea
University

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI,
TOSHKENT TIBBIYOT AKADEMIYASI,
KORYO UNIVERSITETI**

**"ATROF MUHIT MUHOFAZASINING DOLZARB MUAMMOLARI VA INSON
SALOMATLIGI"**

xalqaro ishtirok bilan Respublika 9- ilmiy-amaliy anjumani materiallari to'plami

*Collection of scientific papers of the 9th republican scientific-practical conference with
international participation*

**"IMPORTANT PROBLEMS OF THE ENVIRONMENTAL PROTECTION AND HUMAN
HEALTH"**

*Сборник научных трудов 9-ой республиканской научно-практической конференции с
международным участием*

**«АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ОХРАНЫ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ И ЗДОРОВЬЕ
НАСЕЛЕНИЯ»**

**MUNDARIJA
MAQOLALAR**

1. Абдрахманов Қ. АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ОХРАНЫ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ И ЗДОРОВЬЕ ЧЕЛОВЕКА	9
2. Амирсейтова Ф.Т., Жунисали Н.К., Мусина А.А., Сулейменова Р.К. ВЛИЯНИЕ АТМОСФЕРНОГО ВОЗДУХА НА БОЛЕЗНИ ОРГАНОВ ДЫХАНИЯ.	14
3. Бижанов Б.Б., Ерденова Г.К. ВЛИЯНИЕ СОСТАВА ПИЩЕВЫХ КОМПОНЕНТОВ НА ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПЕРЕВАРИВАНИЯ БЕЛКОВ ПИЩИ В МОДЕЛЬНЫХ ОПЫТАХ.	17
4. Бомштейн Н.Г., Сааркоппель Л.М., Серебряков А.В., Федина И.Н., Панкова В.Б. АПРИОРНЫЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЙ РИСК РАБОТНИКОВ УРАНОДОБЫВАЮЩИХ ПРОИЗВОДСТВ	22
5. Гайсина М.М., Зейнолдина А.С. ВЛИЯНИЕ КАЧЕСТВА АТМОСФЕРНОГО ВОЗДУХА НА ЗДОРОВЬЕ ГОРОДСКОГО НАСЕЛЕНИЯ КАЗАХСТАНА (г. АСТАНА)	25
6. Зейнолдина А.С., Мырзагалиева А.М. ИЗМЕНЕНИЕ КЛИМАТА И ВЛИЯНИЯ НА ЗДОРОВЬЕ	28
7. Зұбайтай З.Б. SOURCES OF POLLUTION OF SURFACE AND UNDERGROUND WATERS. THE INFLUENCE OF ENVIRONMENTAL WATER POLLUTION ON VARIOUS TYPES OF WATER TREATMENT.	31
8. Ибрахимова Х.Р. ИЧАК ПАРАЗИТАР КАСАЛЛИГИ ТАШХИСЛАНГАН БОЛАЛАР ВА КАТТА ЁШЛИЛАР ОРГАНИЗМИ ИММУН СТАТУСИ АСОСИЙ КҮРСАТКИЧЛАРИНИНГ ҚИЁСИЙ ТАҲЛИЛ НАТИЖАЛАРИ.	33
9. Исакова Н.Р. БОЛАЛАРДА УЧРАЙДИГАН ЙҰҒОН ИЧАК КАСАЛЛИКЛАРИНИНГ АНТРОПОМЕТРИК КҮРСАТКИЧЛАРГА ТАЪСИРИ.	36
10. Искандарова Г.Т., Манасова И.С. ХАРАКТЕРИСТИКА МИКРОКЛИМАТА ЗЕРНОПЕРЕРАБОТЫВАЮЩИМ ПРОИЗВОДСТВЕ	39
11. Искандарова Г.Т., Ташиулатова М.Н., Самигова Н.Р. ФАРМАЦЕВТИКА КОРХОНАСИ ИШЧИЛАРИНИ ИШ КУНИ ХРОНОМЕТРАЖИ	42
12. Исмаилова А.А., Мусина А.А., Ерденова Г.К. РАДИОЭКОЛОГИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА СОДЕРЖАНИЯ РАДИОНУКЛИДОВ В ОБЪЕКТАХ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ ТЕРРИТОРИЙ ПРИАРАЛЬЯ	43
13. Мингазов И.Ф., Новикова И.И., Герасимова Э.В., Стрельченко О.В., Чернышев В.М. АКТУАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПОКАЗАТЕЛЯ ОПАСНОСТИ ЗАБОЛЕВАНИЙ	46
14. Молдаязова Л.Т. УРОВЕНЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ И ОСНОВНЫЕ БАРЬЕРЫ ВНЕДРЕНИЯ БЕЗОТХОДНОГО ПРОИЗВОДСТВО В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН	49
15. Муратбекова А.Т. ГИГИЕНИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ ЗАГРЯЗНЕНИЯ АТМОСФЕРНОГО ВОЗДУХА, ВЛИЯНИЕ НА ЗДОРОВЬЕ НАСЕЛЕНИЯ	53
16. Мусина А.А., Ерденова Г.К., Раҳметова Б.Т. РАСПРОСТРАНЕННОСТЬ ТУБЕРКУЛЕЗА СРЕДИ СЕЛЬСКОГО НАСЕЛЕНИЯ АКМОЛИНСКОЙ ОБЛАСТИ	56
17. Мустанов Ж.А. СУРХОНДАРЁ ВИЛОЯТИДА ЗООНОЗ ТЕРИЛЕЙШМАНИОЗИННИГ АСОСИЙ МАНБАИ БЎЛГАН КЕМИРУВЧИЛАР ВА УЛАРНИНГ ЭКТОПАРАЗИТЛАРИ	59
18. Нишанов Ю.Н., Юлдашева М.Т., Тиляходжаева Г.Б., Абдулхакимов А.Р., Абдулазизова Ш.А. ОСОБЕННОСТИ АНТРОПОМЕТРИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ДЕТЕЙ ВЫСОКОГОРЬЯ И СРЕДНЕГОРЬЯ	62
19. Нурматов Б.Қ., Тошматова Г.О., Айтмуратова Г.А. АТМОСФЕРА ҲАВОСИ ИФЛОСЛАНГАНЛИГИНИНГ БОЛАЛАР ВА ЎСМИРЛАРДА НАФАС АЪЗОЛАРИ КАСАЛЛИКЛАРИ КЕЛИВ ЧИҚИШИДАГИ РОЛИ	65

8. СанПин № 0294. II “Гигиеническая оценка содержания вредных веществ при совместном присутствии в атмосферном воздухе”, II Ташкент, 20Н – с 36

9. СанПин № 0324 – 16 “Санитарно-гигиенические нормы микроклимата”, II Ташкент, 2016, с 38

10. Гигиена труда [Электронный ресурс] : учебник / Н. Ф. Измеров, В. Ф. Кириллов - 2-е изд., перераб. и доп. - М. : ГЭОТАР-Медиа, 2016. –

← →

FARMATSEVTIKA KORXONASI ISHCHILARINI ISH KUNI XRONOMETRAJI
Iskandarova G.T., Tashpulatova M.N., Samigova N.R.
Toshkent tibbiyot akademiyasi

Kirish. In'eksion preparatlarni ishlab chiqarishda ishchilarning mehnat faoliyati jarayonida lokal va regional xarakterdagi mushak zo'riqishi, ish jarayoni va moslamalardagi konstruktiv nosozliklar, noqulay mehnat sharoiti bilan birgalikda asab emotsiyal zo'riqishining yuqoriligi ish faoliyatida samaradorlikning kamayishiga, tez charchashga, umumiy va kasb kasalliklarning sabablarini kelib chiqishiga olib kelishi mumkin [2, 3]. Ishchilarning mehnati ish jarayonining keskinligi, uzoq vaqt davomida diqqat-e'tiborni jamlagan holda ishslash bilan asosiy ishning funksional sifatiga bog'liq bo'lib, ish jarayonida yo'l qo'yilgan xatoliklar ko'plab insonlarning hayotini havf xatarga olib kelishi mumkin. In'eksion preparatlar ishlab chiqarish sexida ishlovchilarni mehnati yuqori keskinligi va jismoniy zo'riqish bilan ishslash, uzoq vaqt davomida tik oyoqda turib ishslash, gavdani oldinga va yon tomonga bukkan holda egilgan holatda turib mehnat qilishdir [5].

Maqsad. Farmatsevtika korxonalarini in'eksion preparatlar ishlab chiqarish sexlarining asosiy kasbdagi ishchilarni ish kunini xronometrajdan o'tkazish va ish kuni dinamikasida mehnat qobiliyatiga gigiyenik baho berish.

Tadqiqot materiallari va usullari. In'eksion preparatlar ishlab chiqarish sexlaridagi mehnat jarayoni bajariladigan ishning og'irligi va keskinligi bilan bog'liq, uni baholash uchun asosiy ish kuni xronometraji o'tkazildi. Ish kunining davomiyligi 8 soatdan iborat bo'lib, tushlik tanaffus esa soat 12:00 dan 13:00 gacha. Ma'lumotlar ishchilarni ish joylarida ish jarayonidan chalg'imagan holda olindi.

Natijalar va muhokama. Farmatsevtika korxonalarini in'eksion preparatlar ishlab chiqarish sexlarida ishlar yuqori darajadagi aqliy zo'riqishlarni talab qilib, natijada chiqarilayotgan maxsulotlarining sifatiga ta'sir etadi, hamda ishchilarda ko'rish va diqqat e'tiborni jamlash funksiyasini zo'riqtiradi [1, 4]. Steril eritmalarini tayyorlovchi apparatchi ish joyida ishchilar murakkablik darajasi har xil bo'lgan mehnat faoliyatini amalga oshiradilar, bunda asosiy ishga mashg'ullik vaqt, ish kunining 80% ni tashkil qiladi, qolgan vaqt (14%) yordamchi ishlarni bajarishga sarflansa (hom ashyoni tashish, idishlardan bo'shatish, saralash va taqsimlash, b.q.), ishsiz turish vaqt texnik sabablar bo'yicha 1,7% va tashkiliy sabablar bo'yicha 2%, diqqat-e'tiborning chalg'ishi 2,3% dan iborat bo'ldi.

Ish kunini tashkil qilish tarkibi bo'yicha kesish va kimyosuvtozalash apparatchigining vazifasi muhim o'rinn tutadi. Mazkur ishchining asosiy mehnat faoliyatini amalga oshirishda ish kunining 80% vaqt band qilinsa, 12% vaqt yordamchi ishlarga sarflanadi. Ishsiz turish vaqt texnik sabablar bo'yicha 5%, tashkiliy sabablar bo'yicha 3% dan iborat bo'ladi.

Ampulalarni ichki va tashqi qismlarini issiq suv yuvib, so'ngra suv qoldiqlari ampulalardan so'rib olinadi. Shundan so'ng, quritish shkafiga joylashtirilib ampulalar to'liq quritiladi. Yuqorida bayon qilingan faoliyatlarni amalga oshirish uchun ampula va idishlar yuvuvchisi ish kunining 81% dan ortiq vaqt sarflanib, qolgan vaqtini (14%) turli yordamchi ishlarni band qiladi. Ular: ampulalarni saralash, nuqsoni bor ampulalarni chetlatish va boshqalar. Tashkiliy sabablar bo'yicha ishsiz turish vaqt 2%, diqqat-e'tiborni chalg'ishi 3% ni tashkil etdi.

Preparatlarni ishlab chiqarishda asosiy kasblardan yana biri ampulalarni to'ldiruvchilar hisoblanadi. Dori eritmalarini ampulalarga to'ldirishda 80% vaqtini asosiy ishga ajratilsa, 16% vaqt

esa ampulalarga dori eritmali to‘liq quylganligini nazorat qilish va ampulalarni saralashga yo‘naltiriladi. Texnik sabablar bo‘yicha ishsiz turish vaqt va diqqat-e’tiborning chalg‘ishi umumiy 4% ni tashkil etdi.

Kavsharlovchi va sterillovchi kasbiy guruh ishchilar dori eritmali bilan to‘ldirilgan ampulalarni muhrlash mashinasida muhrlanaydilar, shundan so‘ng sterilizatsiya qilish uchun ampulalar avtoklavga joylashtiriladi. Avtoklavdan chiqqan ampulalar issiq tuzsizlantirilgan suv bilan yuviladi va germetikligi tekshiriladi, ushbu vazifalarni bajarish uchun ish vaqtining 80% ini sarflaydilar, qolgan 12% vaqt esa, ampulalarni sanash, yaroqsizlarini chetlashtirish, saralash kabi qo‘srimcha ishlarni bajarishga ketadi. Shu bilan birga vaqtini bekorga o‘tkazish texnik sabablar bo‘yicha 2% va tashkiliy ishlar bo‘yicha 4% bo‘lib, u foydalaniyatgan asbob va jixozlar bilan bog‘liqdir. Boshqa narsalarga chalg‘ishga 2% dan iboratdir.

Texnologik jarayon bo‘yicha keyingi vazifalarni nazortachi va qadoqlovchilar bajaradilar. Bu jarayonda dori eritmali bilan to‘ldirilgan ampulalar ko‘rish stollariga yuboriladi, u yerda ampulalar mexanik qo‘srimchalarga vizual tekshiriladi. So‘ngra ampulalar qadoqlanib, markirovka qilinadi, buning uchun ish vaqtining 76% sarflanadi, qo‘srimcha ishlarni bajarishga 15% vaqt sarflanadi. Bu jarayonda ishchilar qisman dam oladi, gavdani “turgan” holatini “o‘tirish” holatiga almashtiradi, xarakatlanadi va sex bo‘ylab xamkasblari bilan muloqatda bo‘ladi. Tashkiliy sabablar bo‘yicha ishsiz turishga ish kunining 6% band bo‘lsa, diqqat-e’tiborning chalg‘ishi 3% ni tashkil etadi.

Xulosa. Shunday qilib, farmatsevtika korxonalarining in’eksion preparatlar ishlab chiqarish sexlari asosiy guruh ishchilarining ish vaqtini xronometrajdan o‘tkazish natijalari o‘rganilayotgan korxonalardagi ishchilarning mehnat jarayonini og‘irligi va keskinligini baholashga asos bo‘ladi. Mehnat qobiliyatining dinamikasi shuni ko‘rsatdiki, ishchilar bosqichma-bosqich operatsiyalarni bajarishni boshlaganlardan so‘ng, mehnat qobiliyati soat 10:00 va 11:00 larda ortganligi, soat 12:00 ga kelib esa kamayganligi kuzatildi. Tushlik tanaffusdan so‘ng, soat 15:00 va 16:00 ga kelib, operatsiyalarni bajarishga ketgan vaqtning davomiyligi kamaygan bo‘lsa, soat 17:00 ga kelib mehnat qobiliyatini sezilarli darajada tushganligi namoyon bo‘ldi. Bu holat ishlab chiqarishda charchashning yuzaga kelishidan darak beradi.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. Алишеров Т.А., Таушуплатова М.Н. Замонавий фармацевтика корхоналарида меҳнат гигиенаси муаммолари // “XXI асрда илм-фан тараккиётининг ривожланиш истиқболлари ва уларда инновацияларнинг тутган ўрни” мавзусидаги Республика илмий 10-онлайн конференцияси материаллари. - Тошкент, 2019. - № 10. - Б. 45-46.
2. Бехбутова М.Д. Гигиенические аспекты условий труда работников на фармацевтических производствах // Молодой ученый. - 2017. - № 1-2. - С. 21-22.
3. Искандарова Г.Т., Таушуплатова М.Н. Фармацевтика корхонаси ишчиларининг юрак қон-томир тизими функционал ҳолатининг хусусиятлари // “Аҳоли саломатлигини муҳофаза қилишнинг замонавий ютуқлари ва ривожланиш истиқболлари” мавзусидаги III ҳалқаро илмий-амалий онлайн анжуман. - Тошкент, 2021. - Б.353-354.
4. Искандарова Г.Т., Таушуплатова М.Н., Самигова Н.Р. Саноатнинг фармацевтика соҳасида меҳнат жараёни ва меҳнат шароитларини ташкиллаштиришни ўрганишнинг аҳамияти // O‘zbekiston vrachlar assotsiatsiyasi: ilmiy-amaliy tibbiyot jurnalı. - 2020. - №2. - Б.59-62.
5. Таушуплатова М.Н. Вопросы изучения гигиенических особенностей условий труда на современных фармацевтических предприятиях // International scientific review of the problems of natural sciences and medicine. - Boston, 2019. - С. 47-52.

←—————→
**РАДИОЭКОЛОГИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА СОДЕРЖАНИЯ РАДИОНУКЛИДОВ В
ОБЪЕКТАХ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ
ТЕРРИТОРИЙ ПРИАРАЛЬЯ**
Исмаилова А.А., Мусина А.А., Ерденова Г.К.